

Інноваційна семантика префіксальних дієслів сучасної англійської мови

Анна Романівна Дудок

*аспірантка кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів,
Львівський національний університет імені Івана Франка
(Львів, вул. Університетська, 1, 79000, Україна);
e-mail: annadudok1995@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-5588-9538>*

Стаття присвячена дослідженню новоутворень префіксальних дієслів сучасної англійської мови. Висвітлено сутність поняття «неологізм» та його визначення з опорами на авторитетні погляди лінгвістів та авторське бачення. Здійснено аналіз активних дериваційних неологічних процесів префіксального дієслова у системі сучасної англійської мови. Шляхом детального аналізу дефініцій префіксів виокремлено наявність узагальненої інваріантної ознаки префікса у плані мови та її диференційних ознак у плані мовлення, творче поєднання яких у процесі мислення є фактором узагальнення різних смислів префіксального дієслова. Зазначено, що префіксація є найпродуктивнішим способом утворення дієслів. Доведено, що головна функція неологізму полягає не тільки у найменуванні нового предмету дійсності, а й у необхідності уточнення та формування його семантики, є результатом лінгво-креативної діяльності, пов'язаної з переходом нової дієслівної одиниці з індивідуального конкретного узусу у мовне середовище. Наведено аргумент про те, що еволюція інноваційної семантики в дієсловах відбувається за загальномовними законами, тобто лексичні інновації можуть бути пов'язані і з новим референтом. У статті окреслено перспективу, що переосмислення і значеннєві зрушення зумовлюють процеси розширення та звуження семантичного обсягу префіксального неологізму, утворення нових значень та зміни сфери їхнього функціонування у сучасній англійській мові. У статті підсумовано, що наявність узагальненої інваріантної ознаки префікса у плані мови та його диференційних ознак у плані мовлення є фактором узагальнення різних смислів префіксального дієслова. Здійснений у ході дослідження опис способів дієслівних новоутворень та розвитку нових значень і вживань префіксальних дієслів матиме перспективу для лексикографічної практики укладання словників різних типів, сприятиме поглибленому осмисленню, структурно-семантичних функціонально-прагматичних та словотвірних аспектів дієслівної неологічної лексики.

Ключові слова: неологізм, префіксальні дієслова, інноваційна семантика, префіксальний інвентар, інваріант, смисли

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Кожна епоха залишає у мовах свій відбиток: привносить нові слова, забирає старі, які вийшли з ужитку. Англійська мова тут посідає домінуючі позиції у науково-технічному прогресі, розвитку засобів масової комунікації, яка акумулює величезну кількість нових слів та їх значень у різних сферах суспільства. Оновлення словникового складу будь-якої мови, як відомо, відбувається за рахунок словотвірних неологізмів, семантичного розвитку слів, наявних у мові, а також шляхом поповнення його іншомовним фондом, одиниці якого потребують адекватної номінації, дослідження його семантики, а відтак кодифікації термінології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження інноваційних процесів у лексиці, зокрема тих, що функціонують у дієслівній системі, є постійним об'єктом аналізу українських і зарубіжних учених. Увагу мовознавців привертають теоретичні та прикладні аспекти пов'язані з поняттям «неологізм» (Бялик В. Д., Заботкина В. И., Колоїз Ж. В., Левицький А. Е.). Вирішення цих питань є важливим не лише в термінологічному плані, але й розв'язує практичну проблему

віднесення окремих лексичних одиниць до неологізмів. Деякі дослідники зосереджують увагу на основних чинниках появи неологічної лексики, її джерелах та шляхах проникнення в мову. Зокрема, вплив позамовних чинників на інноваційні процеси в словниковому складі стали об'єктом дослідження науковців, які аналізують структурні та словотвірні особливості нових найменувань (Зацний Ю. А., Пристайко Т. С. та інші). Семантична неологія і неосемантичні процеси є предметом дослідження (Тропіної Н. П., Янкова А. В. та інших.). Проте дослідження інноваційних процесів префіксальних дієслів, які пропонуються в окресленій статті ще не були предметом окремого аналізу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Попри великий інтерес лінгвістів і значну кількість ґрунтовних наукових праць, неологічна лексика залишається актуальною, оскільки під дією позамовних чинників у суспільстві з'являються й поширюються нові явища, реалії та поняття, для позначення яких використовуються нові слова. Мета нашої розвідки – аналіз активних дериваційних процесів у системі префіксального дієслова сучасної англійської мови, продуктивних способів їх утворення та функціонування. Шляхом детального аналізу дефініцій префіксів, виокремлено наявність

узагальненої інваріантної ознаки префікса у плані мови та її диференційних ознак у плані мовлення, творче поєднання яких у процесі мислення є фактором узагальнення різних смислів префіксального дієслова.

Методологічну основу статті складають принципи системності, єдності форми та змісту. У статті залучено такі **методи дослідження**: метод лінгвістичного опису, метод словникових дефініцій, компонентний аналіз. Ключовою є **методика значення – смисл**, яка уможлиблює розмежування різнопланових компонентів інваріантного значення префіксального дієслова в системі мови та змінного компонента (смислу) у мовленні. Розкриття чинників породження різних смислів префіксального дієслова експлікується через узагальнену природу префікса та дієслова, їх творче поєднання у процесі мислення. З'ясовано, що утворення різних кількісно - якісних комбінацій одних сем та нейтралізація інших, збільшує смислотвірну потужність префіксального дієслова.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дієслівна префіксація сучасної англійської мови помітно виражає більш лексичний характер порівняно з іншими європейськими мовами, де префікси здатні виконувати також і певні граматичні функції. Основна функція префіксів словотвірна, тобто утворюючи нові дієслова, вони змінюють лексичне значення основ, з якими поєднуються. З префіксальних дієслів виокремлюємо префікси, вживання яких в якості словотвірних елементів найяскравіше характеризує закономірності та лексико-семантичні особливості дієслівно-префіксального словорення сучасної англійської мови. Так, префікси головно змінюють семантику дієслова і є лексично самостійні. На думку дослідників, префікси як словотвірні форманти зазвичай більш самостійними в фонетичному, морфологічному і семантичному ракурсах [2].

Традиційно у морфології під префіксом розуміємо ту частину слова, яка в своєму розвитку набула відповідного абстрактного значення та знаходиться перед словотвірною основою, змінюючи її смислове значення. Серед префіксів дієслівного неологічного інвентаря виокремлюємо такі: *be-, de-, dis-, mis-, over-, re-, un-, under-, up-* та багато інших. Серед них, можна виокремити й групу продуктивних синонімічних префіксів *de-, dis-, mis-, un-*, які надають утвореним дієсловом значення дії, *зворотньої або протилежної значенням мотивуючої основи*, а також префікси-антоніми: *over-iunder-* тощо.

Щодо синонімії, негативні префікси *de-, dis-, mis-* можуть зближуватися у значенні, перетворюючись на синоніми, які стають абсолютними (*deforest - disforest*), але як правило, афіксальні синоніми не абсолютні.

(*Discover - find out; get knowledge of smth. That existed before, but was unknown; uncover - 1. Remove a cover from smth., 2. Make known*).

Слід зазначити, що афіксальні антоніми завжди однозначні і чіткі; вони експлікують протиставлення повніше за кореневі антоніми. (*To like - to dislike, to appear - to disappear, to understand - to misunderstand*). Погоджуємося з думкою науковців, що афіксальна антонімія це не просте протиставлення, яке може бути виражене додатком негативного афікса, а протиставлення, що передбачає наявність у слові-антонімі, оформленому негативним афіксом, додаткового значення, що характеризує цей негативний афікс [8, с. 54-59]. Вживання в текстах пар, на кшталт, префіксальний антонім – безафіксальний антонім, для прикладу (*"Who am I to approve or disapprove?"*) є стилістичним прийомом, який називають антитезою та використовується для підсилення висловлювання.

Вважаємо услід за науковцями, що неологізм – це новостворений термін, авторське слово або фраза, що перебуває у процесі входження у загальне використання і ще не включені до державної та загальноновживаної мови. [4, с. 27-36]. Безперечно, що категорія неологізмів є історично змінною, адже вони виникають тому, що з'являються нові предмети і поняття.

Аналіз емпіричного матеріалу засвідчив, що серед префіксів з неологічним потенціалом переважають одиниці латинського походження: *anti-antiquate* (from. Latin *antiquatus – to cause to become old fashioned; make obsolete, to make old*); *audio- audiovisualize – relating to hear and sight, using educational materials other than books for teaching as films, recordings et cetera. euro- Europeanize – to make European, as in appearance or culture;*; *extra-extradite – to surrender or turn over (an accused individual or fugitive) to the legal jurisdiction of another nation or state; poli (poly) – politick. Informal. To engage in campaigning or other political activity, polyunsaturated- contain more than two double or triple bonds in a molecule, so as certain vegetable and animal fats and oils, post (coming after in time or order)- post-date – to occur later than the actual time, та інші* [12]. Серед них найпродуктивніший дериваційний неологічний потенціал виявили: *co- (with, together) coagulate, to change from liquid into a thickened mass; de (removed from; away; off) demoralize, decompose, deport etc -; pre- (before in place, time, order, position, or rank – to preach, to precede, predict; ne- negate; negotiate; sub-sublimate- refine, purify; to subsidize – to aid or support with a subsidy;*; *in-incarcerate- to imprison, incarnate – to embody in pure form; typify etc* [12].

Аналогічно іншим елементам мови, афікси піддаються зміні і розширенню смислового значення. У нашому розумінні, смисл префіксального дієслова, складова елементарних об'єднаних одна з одною сем, що утворюють певну структуру, та привносять суб'єктивні смислові

нюанси до дієслівної системи. Так, для прикладу, семантичних змін зазнали словотвірні елементи *super-*, *counter-*. Скажімо, до значення *super-* *supersaturate*; *superannuate*; *superimpose* додалися нові смислові прирошення – *перенасичувати* – звільняти через старість, накладати (одну річ на іншу). *counter-counteract* – протидіяти, нейтралізувати *countercharge* – пред'являти зустрічне обвинувачення, *countervail* – зрівноважувати, компенсувати [10].

З розвитком суспільства та міжмовних інноваційних впливів невпинно продовжує розвиватися і неологічний фонд префіксальних дієслів сучасної англійської мови, де з'являються все нові і нові неологізми, які допомагають відображати та описувати навколишню реальність. Як вважають дослідники, з плином часу дещо змінюються і самі способи творення неологізмів у сучасній англійській мові [9, с. 37-44]. Безперечним є той факт, що головним донором префіксів для утворення неологізмів префіксальних дієслів сучасної англійської мови слугують латинська, французька та грецька мови. Так, високопродуктивними в інноваційному плані виявлено префікси: *cyber-* *cyberenate* – *to automate, de-defraud (to cheat)*; *defray* – (*to pay costs or expenses, pre-* *preponderate* – *to be superior, as in quantity, power, influence, or importance, predominate*; *sub-merge* – *to place under or cover with some liquid, esp. water* [12].

Цікавим є той факт, що в американському неформальному спілкуванні особливо в лексиконі підлітків активно використовується інноваційний префікс *mega-*, скажімо, для вираження вищої оцінки події, явища, людини вживається слово *megadual (totally awesome)* – щось надзвичайно гарне. *Dual* в даному випадку вживається у значенні «два рази краще», а також доволі продуктивний щодо дієслівних новоутворень префікс *eco-* (зі значенням «екологічний, пов'язаний з навколишнім середовищем») як от *ecodoom* – широкомасштабна екологічна катастрофа, *ecofreak* – ярий захисник наколишнього середовища [11].

Деякі з аналізованих одиниць демонструють домінуючу роль префіксів, які через наявність стабільного інваріантного компонента експлікують різні смисли префіксальних дієслів. На підтвердження висловленого наведемо приклади: *defriend* – видалити кого-небудь зі списку контактів; *to mistext* – відправити повідомлення помилково іншій людині тощо. У процесі аналізу зауважено, що окремі префікси вичленовуються з фраз, складних слів і стають інноваційними напівпрефіксами або префіксоїдами: *dial-a (dialphone)* – служба, яку можна замовити по телефону; *dial-a-bus* – замовити транспортний засіб по телефону; *dial-a meal* – замовити їжу по телефону; *Phone-a-toria* – група людей на вечірці, які хизуються

своїми «гидкими» телефонами; *teleshopping* – здійснювати покупки по телефону, побачивши товар по телевізору чи у комп'ютері [10].

Аналіз префіксальних дієслів неологізмів засвідчує, що їх поява рефлексує природний мовний процес, оскільки стандартного набору слів не вистачає для позначення нових процесів, предметів. Тут, погоджуємося із думкою, що переважаючу кількість цих одиниць очікувано формують іменники та дієслова, оскільки розширення словника відбувається, головне, за рахунок назв об'єктів, явищ і процесів [3].

З одного боку, головна функція неологізму полягає не тільки у номінації нового предмету дійсності, а й у потребі уточнення, або привертання уваги реципієнта. З іншого боку, формування семантики неологізму служить результатом лінгво-креативної діяльності, пов'язаної з переходом нової одиниці з індивідуального конкретного вживання у використання мовною спільнотою [1, с. 32-35].

Таким чином, неологізми відображають актуальний стан дієслівної лексики, а неологічна база, яка сформувалася за останні десятиріччя, дає можливість осмислення корпусу префіксальних дієслівних новоутворень сучасної англійської мови. Враховуючи той факт, що фонд префіксальних дієслівних неологізмів безупинно розвивається, а отже з'являються все більше неологізмів, то саме цей напрям потребує подальшого лінгвістичного вивчення. Додамо, що префіксальний спосіб творення неологізмів дієслів широко представлений такими дериваційними префіксами як: *over-* *to overawe* – *to overcome, subdue, or restrain by inspiring awe*; *under-* *undercut* – *to sell or work for lower payment than (a competitor)*; *underrate* – *to rate too low*; *underestimate* [11].

Поділяємо слушну думку сучасних лінгвістів, щодо природи неологізмів як «чинника часу виникнення слова у встановленні його новизни» [5, с. 16-21], де основним у визначенні неологізмів є не їх хронологічні межі, а функціональна доцільність нової номінації, критерій правильності, вплив багатьох чинників і частотність вживання слова неологізм, яке знаходиться на початковому етапі свого історичного життя в мові (Ю. Зацний) [3].

На наш погляд, зміст і форма актуалізуються як ключові чинники у процесі смислотворення неологізму. Так, акцентуючи увагу саме на змістовій складовій неологізм науковці вважають, що «він розкриває свій потенціал через поділ на морфологічні, лексичні та стилістичні параметри» [7, с. 253-259].

Вважаємо, що дієслівні інновації можуть бути пов'язані і з новим референтом, коли нове дієслово з'являється одночасно з появою нового поняття (неологізми за формою), і з перейменуванням існуючої реалії з метою економії мовних засобів та вираження експресії (неологізми за змістом). Тому цілком резонною є думка, що неологізми це не лише лексичні одиниці, які мають нову, ще не зареєстровану форму, але нові назви існуючих

референтів [6]. Адже, нові значення вже існуючих одиниць мови, які з'являються у певний період її розвитку, поширюються й визнаються як мовна норма.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене дослідження дало підстави дійти висновку, що розвиток інноваційної семантики префіксальних дієслів відбувається за існуючими загальномовними законами мови. Виокремлення стабільного семантичного інваріанта префіксального дієслова уможливило експланаторність неординарних його смислів не лише у тлумачних англійських словниках, а й у спеціальних текстах, що вважається подальшою

перспективою у вивченні лексичного корпусу сучасної англійської мови. Здійснений у ході дослідження опис дериваційних способів творення дієслів та розвитку нових смислових нюансів матиме перспективу лексикографічної практики укладання словників різних типів, а також сприятиме поглибленому осмисленню стилістичних, семантичних та словотвірних аспектів дієслівної лексики сучасної англійської мови. Перспективи окресленого дослідження вбачаємо також у виявленні когнітивних механізмів утворення дієслівних інновацій, визначенні їх ролі в організації інших типів дискурсу у зіставному структурному, семантичному та лінгвопрагматичному вимірах.

Список використаної літератури

1. Бялик В. Д. Лексичні новоутворення та неологізми: екстралінгвальні фактори їх появи та засвоєння мовою. *Наукові записки Тернопільськ. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Мовознавство*, 2003. № 2 (10). С. 32–35.
2. Заботкина В.И. Методы когнитивного анализа семантики слова: компьютерно-корпусный подход / Под общ. ред. В.И. Заботкиной. 2-е изд. Москва: Издательский Дом ЯСК, 2019. 344 с.
3. Зацний Ю. А. Лексичні та фразеологічні інновації англійської мови: англійсько-український словник. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2020. 268 с.
4. Колоїз Ж. В. Основні підходи до визначення лінгвістичного статусу неологізму. *Науковий вісник Криворізького держ. пед. ун-ту: Філол. студії*. 2008. Вип. 1. С. 27–36.
5. Левицький А. Е. Актуальні проблеми розвитку неології (на матеріалі сучасної англійської мови). *Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2005. № 23. С. 16–21.
6. Леонтьев Д. А. Психология смысла, природа, строение, и динамика смысловой реальности. 4-е изд. испр. и доп. Москва: Смысл, 2019. 582с.
7. Пристайко Т. С. О некоторых терминологических проблемах современной неологии. *Вісник Дніпропетровського ун-ту. Серія: Мовознавство*, 2009. № 15. Т. 1. С. 253–259.
8. Тропина Н. П. Семантическая деривация: мультипарадигмальное исследование: монография. Херсон: Изд. ХГУ, 2003. 336 с.
9. Янков А. В. Семантические неологизмы суспільно-політичного змісту в англійській мові (на рубежі століть). *Актуальні проблеми іноземної філології*. Київ, 2008. С. 37–44.
10. Adebileje A. O. A comparative description of affixation processes in English and Yoruba for ESL pedagogy. Theory and practice in language studies. *Academy publisher manufactured in Finland*, 2013. Vol. 3. No 10, October.
11. The Oxford Dictionary of New Words. Oxford; New York, 1997.
12. The influence of sociolinguistic factors on productivity in word-formation. URL: www.nytud.hu (дата звернення: 03.11.2021).

Надійшла до редакції 14 листопада 2021 р.

Прийнята до друку 23 грудня 2021 р.

References

1. Bialyk, V. D. (2003). Lexical neoplasms and neologisms: extralingual factors of their appearance and assimilation by language. *Naukovi zapysky Ternopilsk. ped. un-tu im. V. Hnatiuka. Linguistics*, (2), 32–35.
2. Zabolotkina, V. I. (2019). Methods of word semantics cognitive analysis: computer-corporus approach. Moscow: Publishing House YASK, (2), 344.
3. Zatsny, Y. A. (2020). Lexical and phraseological innovations of the English language: English-Ukrainian dictionary. Zaporizhzhya: Zaporizhzhya National University, 268 .
4. Koloiz, J. V. (2008). Basic approaches to determining the linguistic status of neologism. *Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzh. ped. un-tu. Philological studios*, (1), 27–36.
5. Levitsky, A. E. (2005). Actual problems of neology (on the material of modern English). *Visnyk Zhytomirskoho derzh. uni-tu im. I. Franka* (23), 16–21.
6. Leontiev, D. A. (2019). *Psychology of meaning, nature, structure, and dynamics of semantic reality*, . (4th ed.). Moscow: Sense.
7. Pristaiko, T. S. (2009). On some terminological problems of modern. *Visnyk Dnipropetrovskoho un-tu. Series Linguistics*, (1), 253–259.
8. Troпина, N. P. (2003). *Semantic derivation: a multi-paradigm study*. Monograph. (336 p.); Kherson: Ed. KhSU

9. Yankov, A. V. (2008). Semantic neologisms of socio-political content in English (at the turn of the century). *Actual problems of foreign philology*. Kyiv, 37-44.
10. Adebileje, A. O. (2013). A comparative description of affixation processes in English and Yoruba for ESL pedagogy. Theory and practice in language studies. *Academy publisher manufactured in Finland*, (3).
11. *The Oxford Dictionary of New Words* (1997). Oxford, New York.
12. The influence of sociolinguistic factors on productivity in word-formation. URL: www.nytud.hu

Submitted November 14, 2021.

Accepted December 23, 2021.

Anna Dudok, Postgraduate student of the Department of Foreign Languages for the Faculty of Humanities, Ivan National University of Lviv (Lviv, street Universitetska, 1, 79000, Ukraine); e-mail: annadudok1995@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-5588-9538>

Innovative semantics of modern English prefixal verbs

The article is devoted to the study of neologisms of prefixal verbs of modern English. The essence of the concept of "neologism" and its definition based on the authoritative views of linguists and the author's vision are highlighted. The analysis of active conductive neological processes of the prefix verb in the system of modern English is carried out. Through a detailed analysis of the definitions of prefixes, the presence of a generalized invariant feature of the prefix in terms of language and its differential features in terms of speech, the creative combination of which in the process of thinking is a factor in the generalization of different meanings of the prefixed verb, is singled out. It is noted that prefixation is the most productive way of forming verbs. It is proved that the main function of neologism is not only in naming a new subject of reality, but also in the need to clarify and form its semantics, is the result of linguistic and creative activities associated with the transition of a new verb unit from individual concrete usage to the language community. The argument is given that the evolution of innovative semantics in verbs occurs according to common law, i.e. lexical innovations can be associated with a new referent. The article outlines the perspective that rethinking and semantic shifts cause the processes of expansion and contraction of the semantic volume of the prefixal neologism, the formation of new meanings and changes in the scope of their functioning in modern English. The article concludes that the presence of a generalized invariant feature of the prefix in terms of language and its differential features in terms of speech, is a factor in generalizing different senses of the prefix verb. The description of the ways of verb neologisms and development of new meanings and uses of prefix verbs will have perspectives for lexicographic practice of compiling dictionaries of different types, will promote in-depth understanding, structural-semantic functional-pragmatic and word-forming aspects of verb neological vocabulary.

Key words: neologism, prefixal verbs, innovative semantics, prefixal inventory, invariant, senses
